
(On)bescheiden?

Dineke Havinga

Alle groten der aarde krijgen vroeg of laat hun biografie. Nelson Mandela, Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt – hun leven is tot in detail beschreven. Ook van grote theologen verschijnen biografieën. Barth, Bonhoeffer, Schillebeeckx – ze staan uitgebreid in de boeken. Wie iets minder groot is, zal het zelf moeten doen. En zo verschijnen er steeds vaker autobiografieën van theologen die met pensioen zijn gegaan. Vaak zijn dat collega's met enige bekendheid, vaak hebben ze veel te vertellen. Maar hebben hun verhalen ook betekenis voor een ander? Zijn ze wijs en van waarde, of vormen ze vooral een vertoon van ijdelheid? Kunnen ze bescheiden zijn, of is een autobiograaf per definitie onbescheiden?

Niek Schuman (bekend van zijn mooie, bruikbare boeken over bijvoorbeeld de Psalmen, en van zijn liturgische teksten) schreef *Mijn jaren van geloven*, een lijvig boek over zijn leven en theologie. Het voert je mee langs een heel stuk geschiedenis van de protestantse kerk en theologie. Opvallend is Schumans bevolgenheid om te zoeken naar woorden van bevrijding en om nieuwe wegen te zoeken voor kerk en gelovige, los van autoritaire leer of school. Zijn royale inzet voor basisgemeenten in Nederland en zijn onvermoeibare wereldwijde zoeken naar verbinding met de strijd voor bevrijding in vooral Latijns-Amerika worden uitgebreid beschreven. Het is een verhaal over het zoeken naar nieuwe taal en het herformuleren van oude Bijbeltaal, die meer bevrijding in zich droeg dan gedacht. Theologie is per definitie bevrijdingstheologie, waar en wanneer dan ook. Dan kan het visioen oplichten.

Een biografie wordt geschreven door een ander, een autobiografie schrijf je zelf. Dat lijkt het grootste verschil te zijn. Maar het verschil is groter dan de naam van de auteur op de omslag van het boek. Bij het lezen van deze autobiografie drong weer tot me door wat een biograaf doet. Een biograaf kan door zijn of haar buitenpositie scherpe vragen stellen. Een biograaf kan onthullen wat verhuld bleef. Dat is ook het aardige van het beroep van geestelijk verzorger: dat de biografie van de gespreksgenoot van kleur kan verschieten in de ontmoeting.

Die kritische positie mis je in een autobiografie. Waar een biograaf scherpe vragen kan stellen, geeft een autobiograaf beschrijvingen. Zo ook Schuman. Hij schrijft anno 2012 zo enthousiast over alle connecties die de Vrije Universiteit in de jaren zeventig met de veldwerkers in Latijns-Amerika had, dat je de bevrij-

ding als het ware per alinea ziet geschieden. Maar ik mis de reflectie. Hoe kijkt hij terug op die tijd, waarin een hele generatie theologen het heil van Gutiérrez verwachtte? Opvallend vind ik ook de 'oogst' van de laatste hoofdstukken, als Schuman de balans opmaakt. Wat van het geloof is voor hem definitief tot het verleden gaan behoren, en blijft er dan iets van het visioen over? Schuman komt tenslotte bij Miskotte uit: 'Wij hebben kennis aan God, aan die nabije macht van geweten en genade, recht en gerechtigheid, hoop en heilsverwachting. Zicht op die "heile Welt" als de ene werkelijkheid anders. Het visioen is geen luchtspiegeling, we zijn de eersten niet...'

Opvallend, vind ik, dat iemand die zijn sporen heeft verdiend in de Bijbel- en liturgiewetenschap, uiteindelijk terugvalt op Miskotte, hoe groots die ook was. Uitgerekend Schuman zou iets kunnen vertellen over hoe mensen in de tweede taal van het verhaal, het bidden en het zingen, de eerste taal en de eendimensionaliteit van de werkelijkheid te lijf gaan en herscheppen. Daar zou ik hem graag over uithoren, want daar was hij volgens mij baanbrekend in.

Onbescheiden, een autobiografie? Dat kan, waar het voor een onbekend publiek opsomt wat de schrijver allemaal deed en wie hij kende: een monumentje tegen de vergankelijkheid? Terwijl het volgens mij valse bescheidenheid is om aan het eind van je loopbaan niet iets van je eigen theologische vondsten over te laten. Want juist met dat verhaal had hij de lezer ook een dienst kunnen bewijzen. Maar misschien was er een biograaf voor nodig geweest om dat verhaal te vertellen. Zoals er een geestelijk verzorger nodig kan zijn om een levensverhaal nog eens met andere oren te horen. Om te onthullen wat verhuuld is, zodat iemand het eigen leven met nieuwe ogen kan zien.

Dineke Havinga is als supervisor verbonden aan KPV-centrum Zon & Schild, Amersfoort.

Niek Schuman, *Mijn jaren van geloven. Voorgoed verleden, blijvend visioen*. Uitgeverij Meinema 2012, ISBN 9789021143095, 300 pag., €25,-